

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ХІМІЇ

Капуста І.А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Кожна жива істота планети Земля для того, щоб просто існувати і виконувати визначене їй природою призначення, об'єктивно (природно) повинна мати відповідне безпечне екологічне середовище цього існування з певними фізичними і хімічними параметрами.

На жаль, людське суспільство в процесі своєї життєдіяльності та виробничої діяльності постійно порушує природні параметри.

В останні роки дедалі більше стає очевидним, що для вирішення екологічної проблеми необхідне створення цілісного уявлення про функціонування навколишнього середовища, яке нас оточує, і, особливо місце людини в ньому. Протиріччя між традиційною наукою, що розділена на жорсткі самостійні дисципліни, і потребою цілісного пізнання реальності стимулює становлення нового типу організації науки.

Нагальною потребою сучасного взаємозв'язку людини і природи стає проведення комплексних екологічних досліджень. Ланцюг зворотнього зв'язку, що існує між соціальними змінами, екологічними змінами і змінами в біології людини, повинен мати своє відображення в науці як форма суспільної свідомості [1].

Нове становище людини по відношенню до природного середовища, ріст її технічної могутності і перетворення людської діяльності в «геологічну силу» потребують суттєвої модифікації науки, якщо вона прагне адекватно відобразити дану ситуацію. На скільки це стане можливим, покаже майбутнє, але слід відмітити, що в сучасній науці спостерігаються процеси, які є своєрідною реакцією на нові завдання, що постають у співвідношенні з інтенсифікацією взаємодії поля функціональних зв'язків між суспільством і природним середовищем. Для науки стає характерною її переорієнтація, яку можна назвати тенденцією екологізації [1].

У словнику-довіднику Н.Ф. Реймерса, поняття «екологізація» має декілька значень, а саме:

1) це проникнення екологічних ідей в усі сторони суспільного життя;

2) шлях суспільного розвитку, що визначається глобальними екологічними обмеженнями і врахуванням господарських починань, технологій і техніки на навколишнє середовище і природу і в кінцевому результаті розрахований на збереження можливості існування і розвитку довгих поколінь людей в рамках закону єдності «організм-середовище» і правила відповідності умов середовища генетичній визначеності організму, які вказують на те, що різка антропогенна зміна середовища життя на Землі приведе до незворотного вимирання людства;

3) процес неуклітного і послідуочого включення систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча би збереженням якості природного середовища (або взагалі середовища життя) на локальному, регіональному і глобальному рівнях.

Г.О. Білявський з співавторми стверджують, що роль освіти у подоланні екологічної кризи, розвитку збалансованого суспільства є надзвичайно високою, оскільки тільки вона здатна створити передумови формування передової еліти, яка зможе реалізувати потужні вітчизняні можливості на благо свого народу, європейської і світової спільноти, що сьогодні варто ставити питання не про розвиток і вдосконалення екологічної освіти, а про новий її статус і важливу роль в розбудові системи освіти для збала-

нсованого суспільства [1,2].

На важливість екологізації хімічної освіти вже звернули увагу міжнародні організації, вчені та вчителі хімії.

Як говорить відомий сатирик М.Задорнов: «Людське суспільство є лише частиною природи, а частина не може керувати цілим». Керувати цілим, тобто всією природою, людина дійсно не може, але нашкодити природі може і нашкодити значною мірою, що, на превеликий жаль, ми й спостерігаємо – як ложка дьогтю бочці меду. Щоб цього більше не трапилося необхідно прискорити екологізацію викладання хімії.

Екологізація хімічної освіти – це процес обов'язкового неухильного і послідовного впровадження такого змісту хімії, який дозволив би формувати розуміння взаємозв'язків і явищ у природі і таким чином сприяти виробленню екологічного мислення, екологічної свідомості та екологічної поведінки.

Переробити свідомість дорослої людини важко, практично неможливо. Тому треба починати екологічне виховання з самого малечку, коли, як кажуть в народі, дитина лежить ще поперек лавки. Але це теж важко, бо це повинні робити батьки, які, на жаль, в основній своїй масі є екологічнонеграмотними, несвідомими, без відповідних знань.

У середній школі, коли вже вводиться хімія як окрема дисципліна, необхідно включати в навчальний матеріал певні екологічні аспекти, тому основна роль тут відводиться саме вчителю хімії. Робити це вчителям хімії важко, оскільки вони мають недостатні екологічні знання з вузу, де екології до цього часу не приділялося достатньо уваги і практично немає висококваліфікованих викладацьких кадрів. В старшій школі, де йде спеціалізація, екологізації викладання хімії повинно приділятися особлива увага й реалізація цього також «лежить» на плечах вчителів хімії [3].

Як відомо кожний урок хімії в школі (училищі, гімназії, коледжі), лекції, практичні, лабораторні та семінарські заняття з хімії у вузах повинні передбачати триєдину мету: навчальну, розвивальну і виховну. Тому кожен учитель хімії в школі (училищі, гімназії коледжі), професори й доценти кафедр хімії вузів, які читають лекції, викладачі вузів, що ведуть практичні, лабораторні і семінарські заняття, відповідно в своїх поурочних планах, в планах кожної лекції, в планах кожного практичного, лабораторного і семінарського заняття повинні як в змісті, так і у виховній меті передбачити в обов'язковому порядку аспект екологічної освіти і виховання. Особливе значення екологізація хімічної освіти має і на рівні післядипломної освіти спеціалістів і керівників різних галузей господарства і військової сфери країни. Від рівня екологічного мислення, екологічної ерудиції вищих керівників та посадовців, яким треба ухвалювати відповідальні рішення, багато в чому залежить нині, і буде залежати в майбутньому хімічна безпека. Хімічна безпека може стати реальністю тоді і тільки тоді, коли викладання хімії буде максимально екологізоване [5].

Нова концепція освіти XXI сторіччя розробляється через призму підвищення екологічної культури особистості вчителя, яка має включати комплекс знань, умінь і навичок і, що найголовніше, накопичені людством культурно-моральні цінності, що необхідні для формування та розвитку особистості, її екологічної зрілості.

В першу чергу екологічно грамотним повинен бути вчитель, що є носієм високої екологічної культури, чи бути «екологічно компетентним». У психологічній концепції М. Кьерста компетентність сприймається як конкретний вимір висловлювання особистості. На думку О.К. Маркової, професійна компетентність передбачає сформованість у праці вчителя наступних сторін: педагогічна діяльність, педагогічне спілкування і особистість. Педагогічна діяльність – це «технологія» праці вчителя, педа-

гогічне спілкування - клімат і атмосфера цієї роботи, а особистість - ціннісні орієнтації, ідеали, внутрішні сенси роботи вчителя [4].

Ефект виховання екологічної культури в учнів багато в чому обумовлений тим, наскільки екологічні цінності сприймаються педагогом як життєво необхідні і які мотиви ним рухають. Якщо вчитель у своїй діяльності керується мотивом «змушений», то ефект слід очікувати низький, якщо він рухається мотивом «хочу» чи «не можу інакше», то й результативність виховання екологічної культури зростає.

Літератури

1. Білявський Г.О., Саєнко Т.В., Пашенко О.В. Екологізація освіти – важливий напрям екологізації економіки //Екологічний вісник. – 2010. – №1. - С. 16-17.
2. Власенко О.Г. Завдання екологічного змісту в навчанні хімії // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 5. – С. 54-55.
3. Коломишчева Л.П. Екологічне виховання на уроках хімії // Хімія: науково-методичний журнал. – 2005. - № 22(106).
4. Табачкова О.Б. Екологізація шкільного курсу хімії. Загрязнение атмосферы // Химия: методика преподавания в школе. – 2001.- № 4. – С. 58-62.
5. Ермоленко Г.М., Курко К.В., Бойко А.В. Екологічна освіта студентів при вивченні органічної, фізичної хімії та методики викладання хімії // Зб. наук.пр. природничого ф-ту «Актуальні питання екології та охорони навколишнього середовища». – Харків: ХДПУ. – 1995. – Вип. 1. – С. 9-13.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ КРУГЛОГО СТОЛУ ПРИ ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

Клименко М.О., Мельник Т.О.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Згідно з документами Всесвітнього Самміту в Йоганнесбурзі екологічна освіта та екологічне виховання відносяться до невід'ємних засобів механізму сталого розвитку суспільства [3]. Важливим кроком назустріч світовій спільноті Україна зробила при прийнятті у 2002 році «Концепції екологічної освіти України». Однак, на практиці глобальній проблемі екологічного виховання на всіх рівнях національної освіти нашої держави приділяється недостатня кількість уваги. Цьому сприяє ряд причин, до яких можемо віднести:

- у середніх освітніх закладах – здійснення екологічного виховання в рамках дисципліни «Біологія», а не як окремого предмету.
- у закладах вищої освіти – обмеженість годин відведених на дисципліну, під час яких студенти можуть отримати тільки базові знання, без належного формування їх еколого-гуманістичного світогляду.

Для вирішення цих проблем в системі екологічного виховання пропонуємо, використання інтерактивних методів навчання, зокрема, методики круглого столу, яка у активній формі дозволяє засвоїти базові теоретичні основи екології та вплинути на екоцентричну особистість студента за відносно короткий час.

Вважаємо за доцільне детально проаналізувати суть цієї методики.

Методика круглого столу має численні переваги, головними з яких